Atyş we gabaw serişdesi

Category: Kitapcy,Taryhy makalalar
написано kitapcy | 23 января, 2025
Atyş we gabaw serişdesi

ATYŞ WE GABAW TEHNIKASY

■ Ballista

Ballista – (grek. ballo – ''zyňýaryn'') – daş ýa-da peýkamly ok salnyp, uzak aralyklara atylýan iki eginli top. Aslynda, barlagçylar ballista kesgitleme bermek üçin, anyk ülňeleri tapyp bilmeýärler. G. Hýustonuň we A. Zoriçiň pikirine görä bu, adatça, ortaçyzygy 15-18 sm bolan daş salnyp atylýan topdur. Peýkamly ok atýan uly nilli toplar hem bolupdyr(1). Wegesiý ballistany peýkamly ok atýan ýarag hasap edýär: ''Ballistanyň ýaýy siňirlerden işilen urganlar çekdirilip edilipdir; onuň eginleri näçe uzyn bolsa, şonça-da uzak aralyga atýar. Eger ol el bilen atylýan bolsa, atýan adamlaram tejribeli bolup, onuň güýjüne belet bolsalar, onda ol islendik nyşanany deşýär''(2). Antik harby tehnikasynyň bilermeni G. Brýuggemanyň tassyklaýşyna görä, ballista bilen skorpion gurluşlary boýunça örän meňzeş bolupdyr. Olaryň diňe atýan bölegini̇ň çarçuwasynyň bökekleriniň ýerleşişinde tapawut bolupdyr. Rim goşunynda ballista esasy ýarag hasaplanypdyr. Onuň oky ýeri gyratlap gidipdir(3). W. N. Popenkonyň belleýşine görä, ballista gadymy Gündogarda we gadymy Gresiýada gadymy döwürlerden bäri ulanylypdyr. Oňa agramy 40–50 kg çenli daş, daşyna demir kakylan agaç, uzynlygy 3,5 m çenli bolan pürs, agyr peýkamly ok, ýakyjy garyndy guýlan çelek we başga zatlar salyp atypdyrlar. Onuň agramyna laýyklykda, zyňlyp düşýän agyrlygy 200–1000 m çenli bolupdyr. Mysal üçin, daşyna demir kakylan agaç dört hatarly gazyklardan dikilip haýaty deşip geçipdir. Bir gezek atmak üçin, 15 minutdan 1 sagada çenli taýýarlyk görmeli bolupdyr. Gurluşy has kämilleşdirilen ballistalar kese we dik tekizliklerde

nyşana gönükdirilen burçuny üýtgetmäge ukyply bolupdyr. Bu bolsa nyşana dogrulap atmaga mümkinçilik beripdir(4). XIX asyryñ ahyrlarynyñ awtorlary we biziñ döwürdeşlerimiz ballistalara uly daşlar, pürsler we başga agyr närseleriñ salnyp atylandygy, olaryñ at goşulan arabanyñ üstünde goýlup ulanylandygy baradaky pikire eýerýärler. Bu enjama 11 esger (ballistaçy) hyzmat edipdir(5).

■ Çeşme:

1. Houston G. W. Roman Tehnology Handbook…S.9.
2. Wegesiý Flawiý Renat. Kratkoe izlo£eniýe woýennogo dela. SPb, 1996. S.279.
3. The Roman Army by Gary Brueggeman/Zoriç A. Artilleriýa rimskoý armii. Obşie dannye; Podrobnosti ustroýstwa. http://xlegio.enjoi.ru/legioart.Htm (legioart 2 htm). S.2, 7.
4. Popenko W. N. Holodnoe metatelnoe oru£ie M.: Boguçar, 1993. S.44.
5. Ballista//Ensiklopediçeskiý slowar F. A. Brokgauza I. A. Ýefrona. SPb, 1891. T. II a. S. 803. Lisowyý I. A., Rewýasprawoçnik po istorii i kulture Drewneý Gresii i Rima. Minsk: Izd-wo ''Belarus'', 1996. S.40.

Öwez GÜNDOGDYÝEW.

''AZIÝANYÑ GERÇEKLERI'', Aşgabat 2012.

Taryhy makalalar